

LBDIS

We know

Colecție inițiată și coordonată de
FILIP-LUCIAN IORGA

SIMONA LAHOVARY

Pagini de jurnal

Vol. I (1923-1930)

Traducere din limba franceză, prefață și note de
Georgeta Filitti

CORINT
BOOKS
—2021—

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	5
PREFAȚĂ	7
1923.	27
1924.	65
1925.	112
1926.	118
1927.	162
1928.	245
1929.	299
1930.	405

În sfârșit, nu se poate spune că i-a lipsit harul scriitoricesc. Că a avut materie primă, este neîndoios, dar a știut s-o folosească și unele teribilisme n-au făcut decât să pună o pată de culoare pe paginile ei memorialistice: „Naturii nu-i place perfecțiunea”, i-a fost drag Bucureștiul „doar în timpul refugiului de la Iași”, „România este o țară frumoasă fără locuitorii ei”...

Lectură captivantă pentru specialiști și deopotrivă pentru publicul larg, *Paginile de jurnal* ale Simonei Lahovary întregesc fericit imaginea societății românești interbelice.

GEORGETA FILITTI

PAGINI DE JURNAL

1923

6 ianuarie 1923

Oboseală, vremuri frământate, mintea care nu lucrează cum trebuie, fără vlagă. Vorbe neînsemnate, fleacuri de reamintit. Mărunte conversații telefonice – asta fărâmițează timpul, face ca totul să fie meschin. Moment prost, când aplecarea spre neurastenii pare să mă copleșească.

De fapt, ce-mi lipsește este că nu lucrez *cu credință*: aceasta reiese din prietenia mea cu regina. Aici este slăbiciunea; se interesează mai puțin de mine, de ce fac, iar eu cred și mai puțin. Ca urmare, activitatea mea devine slujbă. Și simt că ocupându-mă de alții, de necazurile lor, de mizeriile și neputințele lor, o să sfârșesc într-un egoism monstruos! *Eul!* Să fac lucruri pentru mine! Să mă gândesc la această neașteptată urmare a binefacerii și, în jur, ceață infectă de trei săptămâni – vânt de iarnă, ninge de azi-noapte. Suveranii au plecat azi-dimineață la Sinaia – se pare în vacanță. Aseară la ora 8 ½, împărțire de daruri la Cotroceni: pentru mine, o stofă de rochie încântătoare, o eșarfă pentru Irina¹, o acuarică (oribilă) care a fost a ducesei de Coburg. Gustul în materie

¹ Fiica autoarei.

de pictură al familiilor regale îmi pare jalnic – amintire a acelei expoziții de acuarele de la Londra, unde am fost cu toată familia regală, cu prințesele Victoria¹ și Elena, până la suitele centenare ale reginei Alexandra², care sub bărbiile și sprâncenele lor enorme păreau ființe preistorice. Acuarelele erau cromolitografii – entuziasm regal!

Ileana³ este în pat, îmbujorată și vorbind pe nas, dar e bine.

8 ianuarie 1923

Englezii au părăsit politicoși Parisul, spunându-le francezilor: „Nu putem fi de părerea voastră în chestiunea reparațiilor⁴, ne retragem ca să vă lăsăm majoritatea”. Festă jucată curtenitor, Foch⁵ plănuiește ocuparea Renaniei. Grecia vorbește de revanșă, de război, vorbește adesea și poate îndelung, dar până la urmă nu iese nimic. Ea și Anglia vor coopera – să mai înțeleagă omul ceva.

La Mogoșoaia, pe zăpadă moale, în sănii trase de una mai mare, ai cărei cai par să fi înțeles foarte bine că trebuie

¹ Prințesa Victoria Melita (1876-1936), sora reginei Maria, căsătorită cu marele duce Kiril al Rusiei.

² Regina Alexandra (1844-1925), soția regelui Eduard al VII-lea al Angliei.

³ Ileana (1909-1991), fiica regelui Ferdinand și a reginei Maria, căsătorită în 1931 cu arhiducele Anton de Habsburg; divorțată și remăritată în SUA cu dr. Ștefan Isărescu. Mai apoi călugărită.

⁴ Este vorba despre acordul semnat în 1923, la Spa (Belgia), privitor la despăgubirile datorate de Germania învingătorilor din Primul Război Mondial. Din cele 132 de miliarde de mărci, României i-au fost repartizate 12, ceea ce acoperea doar 10% din pierderile efective suferite de țară. În această situație, România a refuzat să semneze acordul.

⁵ Ferdinand Foch (1851-1929), mareșal al Franței, comandantul forțelor aliate în timpul Primului Război Mondial.

să ne răstoarne la cotituri. Martha¹ povestește, între altele, că domnul de Greffulhe a spus într-o zi:

— Ce să fac în vara asta cu Marie-Thérèse (de la Béraudière)?

Un amic îndatoritor îi răspunde:

— Trimite-o la Revillon²!

Vreau să cred că, după o legătură de 30 de ani, amantul a răs satisfăcut.

Am impresia că statul începe să aibă mai mulți bani. Dar viața este tot mai scumpă; muncitorul vrea să câștige mereu mai mult decât îi trebuie. Am nostalgia Parisului, a Londrei... și a tuturor locurilor de pe lume. Nu-mi pare rău că îmbătrânesc. Mă uit în oglinda de deasupra lavaboului și-mi amintesc de chipul destul de agreabil, care nu-mi plăcea de tot, în serile cu toalete de bal dinainte de război. Spiritul meu critic îmi semnalează o deosebire. Senzația anilor ce trec n-o am gradat, ci brusc. Un prim salt, la 30 de ani, altul la 36, unul anul trecut. Acum – nimic, e același lucru.

Mogoșoaia, 12 ianuarie 1923

Regele Tino³ a murit ieri dimineața la Palermo, în urma unui atac, spun ziarele, dezvoltat pe două sau trei pleurezii purulente, care îl lăsaseră fără două-trei coaste și o constituție slăbită. *Why don't they wait just a little?*, spunea regina

¹ Martha Bibescu, născută Lahovary (1886-1973), scriitoare română de limbă franceză.

² Poate fi vorba despre celebra *chocolaterie Révillon*, fondată în 1898; iar intenția era de a o îndopa pe Marie-Thérèse.

³ Constantin, regele Greciei (1913-1917, 1920-1922). Fiicele lui: Elena (1896-1982), soția principelui Carol al României, Irina (1904-1974), viitoare ducesă de Aosta, și Ecaterina (1913-2007).

vorbind despre Aliati, *he is so tired, he cannot last long*¹. Dar Aliatii n-au acceptat această motivație a epuizării. Mă gândesc la fiicele lui, la credincioasa și oarba Condostavlos, care îl va privi ca pe un sfânt, după ce îl văzuse ca pe un erou. Nu există adevăr – doar puncte de vedere!

14 ianuarie 1923

Suveranii s-au întors aseară de la Sinaia. *Isn't it sad*², spune regina coborând din tren. Poate fi și mai rău – dar fără îndoială este și tristețea familiei.

Revelion la familia Callimachi³. Primesc amabil și fastuos. O casă românească deschisă este o raritate – asta are chiar servitori în pantaloni până la genunchi. Supeu la mese mici. Argetoianu⁴ avansează un punct de vedere ingenios, în care ar fi plăcut să crezi: Franța, Anglia, Germania – toată lumea se înțelege. Franța nu poate renunța la plata despăgubirilor, Germania nu poate plăti, convin asupra unor măsuri extreme și, în cele din urmă, America declară că renunță la datoria de război ca să aranjeze lucrurile. Trupele ungurești au făcut câteva manevre nechibzuite, trecând granița noastră – emoție –, Rubido⁵ trebuie iar să jure că guvernul de la Pesta este nevinovat și neștiutor. Fără îndoială, ungurii au crezut că hărțile se vor încurca în Europa și că a venit momentul să pescuiască în ape tulburi. Azi-diminează, la primirea de la Mitropolie, după slujbă, Brătianu⁶ a declarat că

¹ „De ce nu mai așteaptă puțin?... Este atât de obosit, n-o mai duce mult.” (în lb. engl. în orig.).

² „E trist, nu-i așa?” (în lb. engl. în orig.).

³ Probabil Scarlat și Didi Callimachi.

⁴ Constantin Argetoianu (1871-1955), medic și om politic, cu stagii în diplomatie.

⁵ Rubido, diplomat maghiar la București.

⁶ Ion I.C. Brătianu (1864-1927), inginer, om politic liberal, prim-ministru în repetate rânduri, începând din 1908, președinte al

trebuie să li se spună verde în față, odată pentru totdeauna. Scrisoare stupidă și grosolană a doamnei Cincu prin care refuză cadoul reginei. Regina Mignon¹ sosește astă seară, încă slăbită, împreună cu doamna Dungerki² și Adela³.

București, 25 ianuarie 1923

Nămeți imenși. La Sinaia nu se poate circula decât cu schiurile. Principele Mihai a rămas trei zile fără lapte fiindcă nu s-a putut ajunge la vacile aflate la Poiana. Tineretul, fiica mea, Alice Cantacuzino⁴ fac sporturi de iarnă. Totul se termină cu bârfe, asta și pentru că principele Nicolae⁵ e în banda lor. Cum este vorba mai ales de fiica mea, asta nu-mi place. I s-a pomenit reginei despre pericolele pe care această viață de camaraderie le poate avea asupra lui – a părut oarecum impresionată. Vorbim seara la Maruka⁶, în timp ce viorile cântă „Maiorul Mura”⁷, ca să contrasteze cu Enescu, aflat în America. Ce bine s-ar trăi fără bărbați!

La ceai la mine, regina Mignon, cu tineret – atât de frumoasă și de modestă!

PNL, artizan al României Mari și al programului de reforme post-belice. Căsătorit cu Elisa Știrbei, sora lui Barbu Știrbei.

¹ Mignon (Mărioara; 1900-1961), fiica regelui Ferdinand și a reginei Maria. Căsătorită cu regele Alexandru al Iugoslaviei.

² Doamna Dungerki, doamnă de onoare a reginei Mignon.

³ Adela Cantemir, doamnă de onoare la Curtea Regală a României.

⁴ Alice Cantacuzino (1898-1979), fiica lui Mihai și a Marukăi Cantacuzino.

⁵ Nicolae (1903-1978), al doilea fiu al regelui Ferdinand și al reginei Maria. Între 1927 și 1930 a făcut parte din Regența constituită în urma renunțării la drepturile de moștenitor al tronului de către fratele său mai mare, principele Carol.

⁶ Maria Cantacuzino, zisă Maruka (n. Rosetti-Tescanu; 1879-1968), căsătorită prima oară cu Mihai Cantacuzino, jurist și om politic, fiul Nababului, a doua oară cu George Enescu.

⁷ În lb. română în orig.

Cinema la Palatul regal – în frig, ceea ce îi reproșăm lui Drossu¹. Socotea că vom încălzi noi! Regina Mignon are o mulțime de bijuterii frumoase; soțul ei face totul ca să „au-rească” Belgradul. Hohotele de râs ale reginei noastre, care se amuză de propriile nebunii:

— Crezi că există vreo societate de asigurări dispusă să dea o *pound*² pe viața unui rege al Serbiei?”

Ungurii s-au potolit după ce au jurat că intențiile lor au fost nevinovate. Grecii și turcii se agită mereu. Francezii sunt în Renania, în vreme ce Germania urlă, geme, îndeamnă la greve; aici viața continuă să se scumpească. Nu mai e de trăit pe fața pământului și mi-e milă de capul meu, care merita mai mult decât i-am făcut.

București, 29 ianuarie 1923

În mare grabă, pregătirea unui bal de binefacere, chestii de Crucea Roșie și protecția copilului, cu Lady Muriel Paget. De ce o fi ducând această viață rătăcitoare de filantropă internațională? Mentalitate anglo-saxonă. Naționalismul fierbinte și brătienesc al doamnei Vintilă Brătianu³ nu-i ușurează misiunea aici. Leul este la 6,30. Ca să încurajeze piețele străine să-l coboare, Vintilă Brătianu anunță un proiect de lege pentru naționalizarea subsolului!

Aseară a plecat regina Mignon. Slăbiciune vizibilă a mamei sale pentru ea. Mussolini învârtă diplomația italiană și-i mută pe toți. Regina Elisabeta⁴ scrie scrisori foarte

¹ Nicolae Drossu, directorul reședințelor regale.

² „Liră” (în lb. engl. în orig.).

³ Lia, soția lui Vintilă Brătianu. Acesta (1867-1930), inginer, om politic liberal, inițiator al politicii economice „Prin noi înșine”.

⁴ Elisabeta (1894-1954), fiica regelui Ferdinand și a reginei Maria, căsătorită cu George al II-lea, regele Greciei.

triste. Principele Carol, la Roma pentru opt zile. Barbu¹ îmi spune că trecem din nou printr-o criză economică și financiară foarte gravă. Să trăiești nu e o meserie. Numeroase cazuri de tifos exantematic.

13 februarie 1923

Căderi de zăpadă abundente – vântul bate în jurul casei sub un cer cenușiu și posomorât. Cea mică [nepoata autoarei] este la Sinaia, unde e o pace albă, la care mă gândesc cu invidie. Aici, viață tumultuoasă și atât de plictisitoare. M-am spetit cu balul de binefacere – așa că m-am îmbolnăvit și sunt deprimată. Studenții fac antisemitism violent crezând că e fascism. Dacă studenții evrei n-ar avea cămine mai confortabile decât ale lor și societăți care să-i protejeze de mizerie, ai noștri s-ar gândi probabil mai puțin la naționalism. Desigur, evreii se consideră străini la noi – își au societățile lor de binefacere, școlile și căminele lor. Dar erau cei mai numeroși în facultățile noastre – și nu disecă niciodată vreun cadavru de-al lor. Cuza² și Codreanu³ au condus mișcarea și, deși neagă, guvernul i-a lăsat în pace. Bolșevismul este prea evreiesc pentru ca burghezul să nu resimtă o tainică mulțumire.

Universitățile și căminele de studenți sunt închise. Altminteri au fost luate măsuri destul de neghioabe. Doamnele,

¹ Barbu Știrbei (1872-1946), nepot de fiu al domnitorului Barbu Știrbei. Administrator al Domeniilor Coroanei, apropiat al familiei regale, prim-ministru (4-20 iunie 1927). Membru al Academiei Române.

² A.C. Cuza (1857-1947), profesor de economie politică și finanțe, președintele Partidului Naționalist Democrat Creștin.

³ Corneliu Zelea Codreanu (1899-1938), „Căpitanul”, avocat, liderul Mișcării Legionare (Legiunea Arhanghelul Mihail/Garda de Fier).

cu Didina¹ în frunte, pornesc la luptă, adăpostesc și hrănesc pe acești domni, care refuză, desigur, să se ducă acasă și să stea liniștiți. De ce n-are nimeni vreodată dreptate? Ar fi atât de simplu ca măcar una dintre părți să fie rezonabilă.

Ismet² et Cie. au trecut prin București. Asigurări pacifiste, Conferința de la Lausanne³ a fost doar întreruptă, se duc după instrucțiuni etc. Regina Elisabeta continuă să compună scrisori lamentabile.

18 februarie 1923

Oboseală extremă, paralizantă. Dezgust de mine însămi și de ce face viața zilnică din capul meu. Leul este la 6 și 7 centime. Zăpada murdară face străzile de neumblat. Circulație anevoioasă, suferi tu pentru sufletul mașinilor aflate în trafic. Tensiuni greco-turce, tensiuni polono-lituaniene. Această Europă încrâncenată este obositoare. E greu să suferi când ești blocat la tine acasă prin asprimea schimbului valutar. O diversiune, o călătorie pot domoli iritarea.

25 februarie 1923

Am văzut-o pe principesa moștenitoare; vâluri lungi de crep și tristețea de rigoare. Era cu prințul Paul⁴, înalt, masiv și

¹ Didina Cantacuzino (1876-1944), noră a Nababului, soția lui Grigore Cantacuzino. Președintă (1917-1938) a Societății Naționale Ortodoxe a Femeilor Române; vicepreședintă a Consiliului Internațional al Femeilor.

² Ismet İnönü (1884-1973), om politic turc (prim-ministru din 1923). I-a urmat lui Kemal Atatürk la conducerea Republicii Turcia.

³ Conferința de la Lausanne (1922-1923), în urma căreia s-a încheiat Tratatul de pace cu Turcia după Primul Război Mondial. S-a hotărât încetarea regimului Capitulațiilor și instituirea libertății circulației navale prin Strâmțori.

⁴ Paul, moștenitorul tronului Greciei, fratele Elenei (rege între 1947 și 1964). I-a urmat fratelui său, George al II-lea.

cu acel aer prea naiv, subliniat pe unele chipuri de monoclu. Nu stă decât trei zile înainte de a se întoarce la Atena pentru succesiunea la tron. Principesa ar vrea să se retragă în tristețea ei și toată lumea bombăne pentru că evenimentele se înlanțuie în așa fel că o țin la o parte. Vor s-o cunoască, altfel sunt decizi s-o critice, pe urmă să spună că e nefericită și că vrea să divorțeze. Este laitmotivul câtorva ziare americane susținute de conversații imaginare cu soacra sa, care i-ar fi spus: „Sigur că ești nefericită, toate prințesele sunt, și eu am fost, dar ești mama unui moștenitor, ești aici, rămâi aici!”

În spatele acestei literaturi de precupețe este Zizi¹. M-a decepționat și Claire Sheridan, care n-a sugerat altceva, ci și-a transpus doar impresiile de la Sinaia după gustul american. Nimic din admirația ei pentru regină, ci ironia cu care se cuvine să vorbești de regalitate într-o țară „liberă”.

4 martie 1923

Ieri, ultimul parastas pentru regina Elisabeta² la Curtea de Argeș. Ceață umedă la plecare, acolo timp minunat. O jumătate de oră de rugăciuni expediate rapid, pentru opt ore de mers cu trenul. Dejun rece excelent în tren. Prințesa de Wied, și mai urâtă de o răceală zdravănă (exces de zel inutil), cu aerul ei obișnuit de cățel coafat, ne prezintă doamna ei de companie: o tânără din Bacău care vorbește românește, dar răspunde la numele de Schmolz și ne oferă o prospețime

¹ Zizi Lambrino (1898-1953), prima soție a principelui Carol, printr-o căsătorie contractată la Odessa în timpul Primului Război Mondial. Anularea acesteia și nerecunoașterea copilului rezultat din ea ca membru al familiei regale au generat un scandal prelungit până în zilele noastre.

² Regina Elisabeta (1843-1916), prințesă de Wied. Căsătorită cu prințul Carol de Hohenzollern Sigmaringen (1869), domnitorul, apoi regele României. Pseudonim literar: *Carmen Sylva*.